

Darendeli Bekâyi'nin Battal-Nâmesi'nin Yeni Bir Nüshası

Nadir İLHAN*

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi / Recieved: 19 Ağustos / August 2020

Kabul Tarihi / Accepted: 8 Ekim / October 2020

(Bu makale, itenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: Türk milletinin diğer sahalarda olduğu gibi Anadolu coğrafyasını yurt tutması sürecinde Türklük bilincinin korunması ile İslam inancının yaygınlaştırılmasında destani menkıbevi metinlerin önemli bir yer tuttıkları muhakkaktır. Battal-nâme de bu tür eserler içerisinde öncülük eden eserlerdendir. Türk dünyasının değişik sahalarda bu destana rastlanması onun sadece Anadolu sahasında yayılmadığını geniş Türk dünyasında da bilindiğini ortaya koymaktadır.

Bekâyi'nin Malatya-Darendeli olması sebebiyle olayların merkezinde Malatya yer almıştır. Olayın başkahramanı Battal Gazi, Malatya'da dünyaya gelmiş, savaşlardan, seferlerden sonra bir İslam belgesi olarak emniyet merkezi olan Malatya'ya dönmüştür.

* **Prof. Dr.,** *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü KIRŞEHİR, nadirilhan@ahievran.edu.tr*
<http://orcid.org/0000-0001-8861-1620>

Elimizdeki nüshasında toplam 6689 beyit yer alan Battal-nâme, genel olarak iyi durumda olmasına karşın bazı sayfa kenarlarında yıpranmalar ve ufak çaplı kopmalar olduğu için az sayıda kelime okunamaz durumdadır. Eserin dil ve imlasında günümüzden farklı olarak Eski Anadolu Türkçesine ait özellikler de görülmektedir.

Anahtar kelimeler: *Bekâyi, Battal-nâme, Hafız Yusuf Meclu-zâde, destan*

A New Copy of The Battle-Names of Bekayi from Darendeli

Abstract: It is clear that the texts of the epic legend have an important place in the preservation of the Turkishness consciousness and the popularizing the Islamic belief in the process of Turkish nation's adoption of Anatolian geography as in other fields. Battal-nama is one of the first works that pioneered in such works. The fact that this epic is encountered in different parts of the Turkic world shows that it is not only spread in the Anatolian area but also known in the wider Turkish world.

As Bekâyi was from Malatya-Darendeli Malatya was at the center of the events. The protagonist of the event, Battal Gazi, was born in Malatya, and after the wars and campaigns, returned to Malatya that was a security center as an Islamic town.

Battal-nâme that has a total of 6689 couplets in its copy we have, is in good condition in general, however due to frazzles

and tear on some page edges, a small number of words are unreadable. In the language and spelling of the work, differently from today, features of Old Anatolian Turkish were also observed.

Key words: *Bekâyi, Battal-name, Hafız Yusuf Mecluzâde, epic*

Giriş

Anadolu sahasında Oğuz yazı dilinin kuruluşunu sağlayan aynı zamanda Türklük bilincinin korunması ile İslam inancının yaygınlaştırılmasında destani menkıbevi metinlerin önemli bir yer tuttıkları muhakkaktır. Battal-nâme de bu tür eserler içerisinde öncülük eden eserlerin ilklerindedir. Belki öncelikle sözlü geleneğe ve meclislerde anlatılan okunan eserlerden biri iken daha sonraki yüzyıllarda yazıya geçirilmiştir.

VIII. yüzyılda Emevî-Bizans savaşlarında meşhur olmuş Battal Gazi isimli bir kahramanın savaşlarını konu edinen destansı halk hikâyesi olan eser, Battal Gazi'nin kişiliğinin Anadolu sahasında Türk kültürüyle yoğrulmuş, Türk muhayyilesiyle şekillenmesiyle millî bir destan özelliği kazanmış, Türk millî edebî ürünleri arasında yer almıştır. Battal-nâme ya da Battal Gazi Destanı, İslami geleneğe bağlı olarak Anadolu'da meydana getirilen ilk Türk destanıdır. Anadolu'da oluşmuş destan zincirinin ilk halkası olan *Battal Gazi Destanı*'nın kaynaklarda Arap edebiyatının ürünü olan *Zatü'l-himme / Delhemma* adıyla bilinen eserden tercüme yoluyla oluşturulduğu veya bu eserden ilhamla

ortaya konulduğu Türk muhayyilesiyle şekillenerek millî bir destan kimliğine büründüğü yönünde görüşler yer almaktadır (Demir-Erdem, 2006: 109).

Battal-nâme'nin üzerine yapılan çalışmalarda Battal-nâme'yle ilgili pek çok eserin varlığından bahsedilmiştir. Türk dünyasının değişik sahalalarında bu destana rastlanması onun sadece Anadolu sahasında yayılmadığını geniş Türk dünyasında da bilindiğini ortaya koymaktadır. Eserin halk arasında ilgi görmesi, meclislerde okunması ve çokça kopyalanmış olması eserin daha pek çok nüshasının bulunabileceği ihmalini düşündürmektedir. Battal-nâme ile ilgili yazısında Nurullah Cicioğlu eserin pek çok nüshasının var olduğunu bildirmiş sadece Kazakistan'da eserin on iki nüshasının varlığını "... ve Kazak Türkçesiyle yazılmış bir adet elyazması nüshası, Kazakistan İlimler Merkez Kütüphanesi ve Muhtar Avezov Edebiyat ve Sanat Enstitüsü Kütüphanesinde Kazak Türkçesiyle yazılmış sekiz adet elyazması ve iki adet matbu nüsha ile Anadolu Türkçesiyle yazılmış iki adet elyazması nüshası, ... mevcuttur." sözleriyle dile getirmiştir (Cicioğlu 2013).

Battal-nâme'nin yazarı ve yazılış tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte muhtemelen XI-XIII. yüzyıllar arasında teşekkül etmiş, XIII. yüzyılda kaleme alınmıştır şeklinde bir kanaat de yaygındır. Battal Gazi Destanı'nın eldeki yazılı ilk şeklinin mensur olduğu, Darendeli Bekâyi tarafından 1183 (M. 1769-70)'te eserin manzum bir şekilde özetlenerek yeniden yazıldığı kaynaklar tarafından kaydedilmiştir. Doğum tarihi hususunda kaynaklarda bir bilgiye rastlanmayan Bekâyi'nin asıl

adı Hasan'dır. Battal-nâme dışında *Maktel-i Hüseyin (Kitâb-ı Kerbelâ)* ve *Mevlid-i Nebi* adlarıyla bilinen iki eserinin daha var olduğu zikredilmektedir. *Mutasavvıf* bir alim olan Bekâyî'nin, hayatının son günlerini Dârende'de çilehânesinde geçirdiği Selman Özsoy (1974: 19) tarafından dile getirilmiştir.

Bekâyî'nin bu destanı, mensur bir nüshadan genellikle aruzun "mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün" kalıbıyla mesnevi şeklinde nazma aktardığı görülmektedir. Eserin bazı bölümlerinde bu vezin dışında başka vezinlerin de kullanıldığı görülmektedir. *Metnin harekeli olarak yazılmış olmasından dolayı görülen vezin hataları ile bazı kelime ve eklerin yazımındaki farklılıklar için düzeltme yoluna gidilmemiştir.* Eserin yaklaşık 7000 beyitten oluştuğu ve 9 yazma nüshası bulunduğu Gülseren ve Özçelik tarafından ifade edilmiştir. Eser üzerine Cemil Gülseren tarafından "*Darendeli Bakâî'nin Manzum Gazavat-ı Seyyid Battal Gazisi*" adıyla bir yüksek lisans tezi; Burhan Paçacıoğlu tarafından da "Battal-nâme (İnceleme-Metin-İndeks)" adıyla bir de doktora çalışması yapılmıştır.

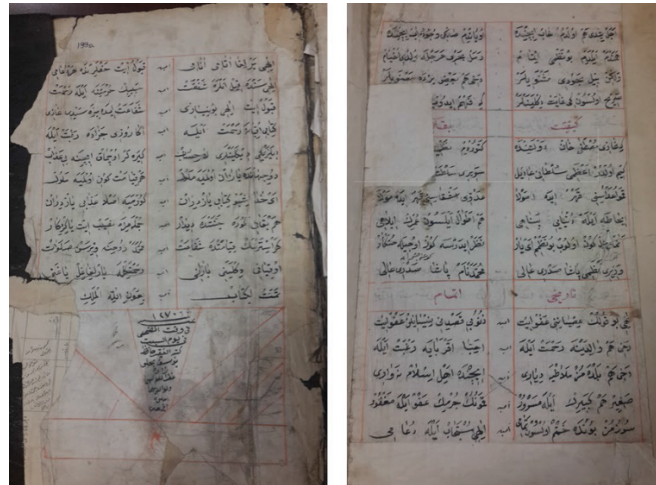
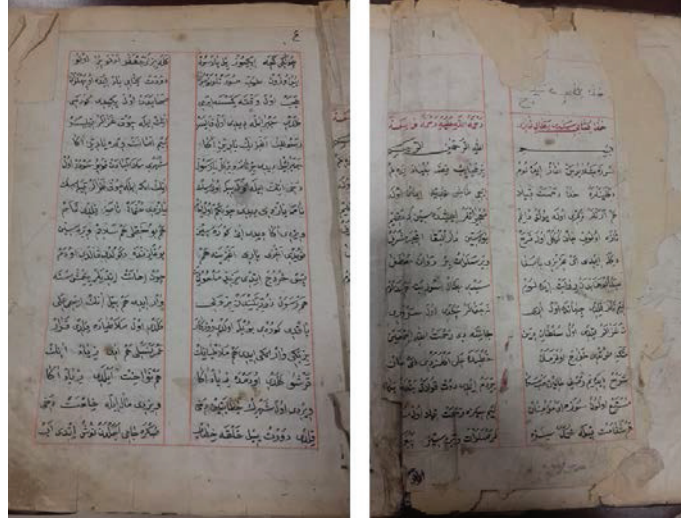
Battal-nâme'nin en eski metninin ilk kez kim tarafından, ne zaman yazıldığı tespit edilebilmiş değildir. Ancak eserin *Danişmend-nâme*'den önce yazılmış olduğunu Demir ve Erdem "... yazılış tarihi hemen hemen kesin olan *Dânişmend-nâme*'de ... *Battal Gazi* ve *gaza arkadaşları* ile ilgili bilgilerin bulunması, bu eserden önce yazıldığını kesin olarak ortaya koymaktadır." sözleriyle ifade etmişlerdir (Demir- Erdem, 2006, s.114).

Eserin fiziksel yapısı

Şahsi kütüphanemizde bulunan eser, kahverengi meşin işlemeli cilde sahip olmakla birlikte cilt üzerindeki işlemler oldukça yıpranmıştır. Battal-nâme metni, başı ve sonu tamam olan bir nüsha olup 199 varaktan müteşekkildir. Metin harekeli nesih yazıyla, siyah mürekkeple yazılmış olmasına karşın bölüm başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sayfalarda yer alan beyit sütunlarının etrafı kırmızı mürekkepli çizgilerle çerçevelenmiştir. Eser 34x21 cm (yazı alanı 26x14 cm) ebatlarındadır. İlk ve son sayfalar dışındaki bütün sayfalarda 17 satır bulunmaktadır. İlk sayfada 14, son sayfada ise 11 satır (beyit) yer almıştır.

Eser genel olarak iyi durumda olmasına karşın bazı sayfa kenarlarında yıpranmalar ve ufak çaplı kopmalar olmuştur. Buna bağlı olarak da bazı sayfalarda az sayıda kelime okunamaz durumdadır. Battal-nâme nüshasında toplam 6689 beyit yer almaktadır.

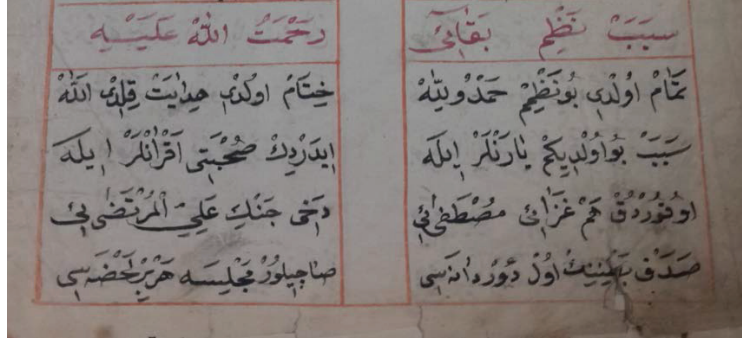
Yazma nüshada eserin adı “*Hāzā kitāb-ı Seyyid Battal Ġāzī rahmetullāhi ‘aleyh rahmeten vāsi’aten*” şeklinde kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin son yaprağında da istinsah kaydı yer almıştır. “Bahr-ı mesnevî”, “sebeb-i nazm-ı Bekâyi rahmetullāhi ‘aleyh”, “tārîh-i etmām” gibi başlıklar kırmızı mürekkeple bir satıra yazılmıştır.

Eserin manzum olarak yazılış sebebi

Bilinen ilk şekli nesirle yazılmış olan Battal-nâme, Darendeli Bekâyî tarafından manzum olarak yeniden yazılmıştır. Bekâyî ve arkadaşlarının sohbet meclislerinde Peygamberin

gazalarını, Hz. Ali'nin cenklerini okuduklarını, bu okumalar sırasında bunların nazımla yazılmış olsa daha güzel olacağını müstensih tarafından söylenmesi üzerine arkadaşlarının bu işi Bekâyi'nin yapması gerektiğini söylemeleriyle eserin manzum olarak yazıldığı bildirilmiştir. Bekâyi, bunu da elimizdeki nüshanın aşağıdaki beyitlerinde şöyle dile getirmiştir:

Sebeb-i nazm-ı Bekâyi

Rahmet'ullâhi 'aleyhi

Tamâm oldı bu nazmım hamdulillâh

Hıtâm oldı hidâyet kıldı Allâh

Sebeb bu oldı kim yârenler ile

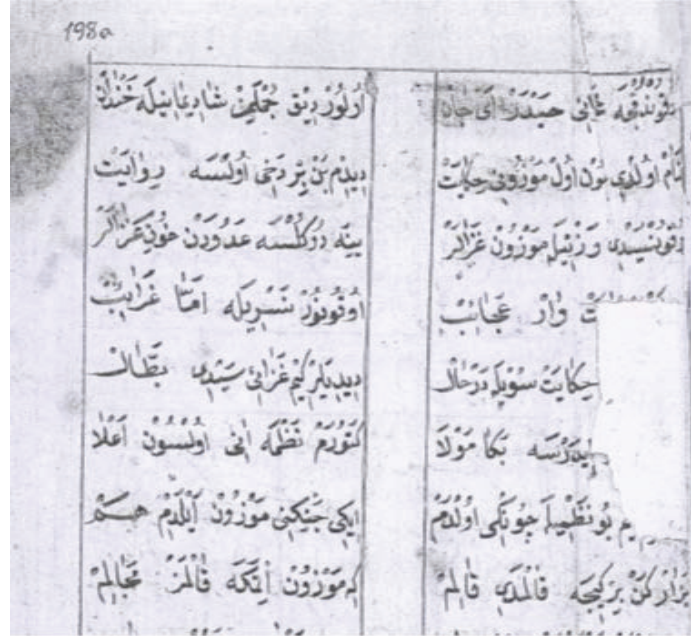
İderdik sohbeti aqrânlar ile

Oğurduğ hem ğaza-yı Mustafâyi

Dahı ceng-i 'Aliyyi'l-mürtezâyi

Sadef batnının ol dūr-dânesi

Saçılur meclise her bir lahzası

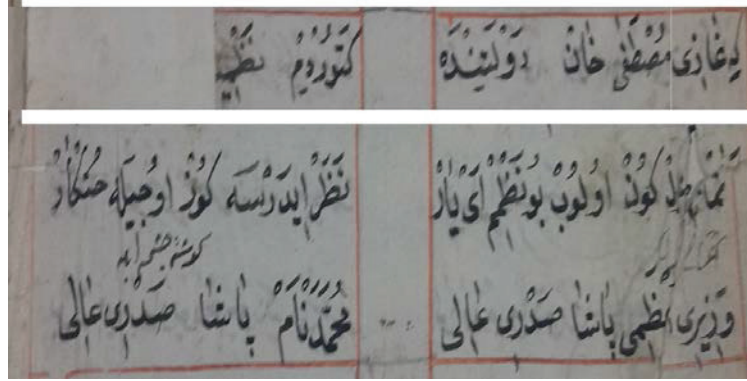
Oğunduğça gâzâ-yı Haydar ey cân
Olurdık cümlemiz şādımân-ile handān
Tamām oldu çün ol mevzūnı hikāyet
Didim ben bir dahı olsa rivāyet
Oğunsaydı vezn ile mevzūn gâzālar
Yine dökülse ‘adūdan hūn-ı gâzālar
..... hikāyet var ‘acā’ib
Oğunur nesr ile ammā garā’ib
.....hikāyet söyle derhāl
Didiler kim gâzâ-yı seyd-i Battāl
..... iderse baña Mevlā
Getürem nazma anı olsun a‘lā

[Düzdüm] bu nazmîle çünkü ol dem
İki cengini mevzûn eyledim hem
Yazarken bir gece kalmadı kâlim
Ki mevzûn itmege kalmaz mecâlim

Nüshanın yazılış tarihi

Saim Sakaoğlu, eserin adının “Hâzâ Kitâb-ı Battal Gâzi Radyallâhü Anh” olduğunu, 1769'ta III. Mustafa (1757 - 1774) zamanında tamamlanarak Sadrazam Silahdar Mehmed Paşa'ya sunulduğunu *Eskişehir Anma Günleri Dergisi*'nde dile getirmiştir (Sakaoğlu, 1979: 12-13).

Sakaoğlu'nun verdiği bilgiler elimizdeki nüshanın 198b sayfasından alınan aşağıdaki beyitlerle örtüşmektedir. Beyitlerde, Darendeli Bekâyi'nin eserini tamamladığını, eserini Gazi Mustafa Han devletinde nazımla yazdığını ve bunu Vezir-i a'zam Muhammed nam Paşa'ya göz ucuyla bakması ümidiyle takdim ettiğini belirtmiştir. Sakaoğlu ve diğer kaynaklarda Silahdar Mehmed Paşa'ya eserin takdim edildiği belirtilmekle birlikte beyitte Paşa'nın isminin Muhammed şeklinde harekelendiği görülmektedir.

Ki gâzi Mustâfâ Han devletinde

Getürdim nazm-ile

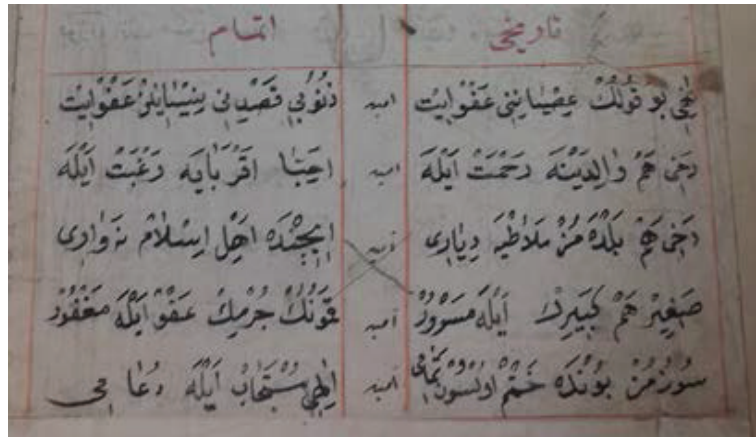
Tamâm ol gün olub bu nazmım ey yâr

Nazar iderse göz ucı-y-la hünkâr

kûşe-i çeşm-ile

Vezir-i a‘zam-ı paşa sadr-ı ‘âlî

Muhammed nâm Paşa sadr-ı ‘âlî

Tārîh-i etmām

İlāhî bu kuluñ 'ısyānını 'afv it
Zunūbı kâsdını nisyānılen 'afv it

Dahı hem vālideyne rahmet eyle
Ahibbā akrabāya raġbet eyle

Dahı hem beldemüz Malātya diyārı
İçinde ehl-i İslām ne varı

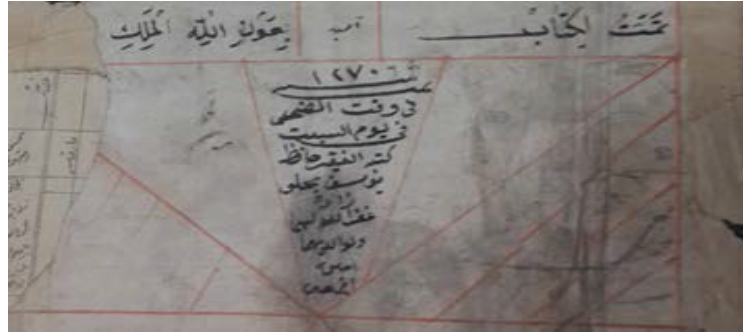
Saġîr hem kebîriñ eyle mesrur
Çamunuñ cürmiñ 'afv eyle magfur

Sözümüz bunda hatm olsun tamāmı
İlāhî müstecāb eyle du'āmı

İlāhî yarlıġa atamı anamı

Çabül it haçklarında her du'āmı

Elimizdeki nüshanın son sayfasındaki tarih H.1270 (M.1853/54) olarak yazılmıştır. Yani bu nüsha Bekâyi'nin eserini nazımla yazdığı zamandan 84 yıl sonra Hafız Yusuf Meclu-zâde tarafından istinsah edilmiştir.

Nüshada Malatya anlatımları

Battal Gazi Destanı yazarının, Malatya ile ilgili olarak eserde ayrıntıya girmesi, Malatya'yı anlatırken mekân tasvirleri yapması sebebiyle; Destanı'nın Malatya'da, Malatya'yı iyi tanıyan bir kişi tarafından kaleme alındığı düşüncesi Demir ve Erdem (2006: 14) tarafında dile getirilmekle birlikte eserin ne zaman ve nerede yazıya geçirildiği bilinmemektedir. Eserde Malatya kelimesi 92 kez geçmiştir. Bunda eseri ilk kez yazan kişinin Malatyalı olması etken olabileceği gibi muhtemelen Battal-nâmeyi yaklaşık beş yüz yıl sonra yeniden manzum olarak yazan Bekâyî'nin Malatya-Darendeli olması da etkili olmuştur. Bekâyî'nin Malatya-Darendeli olması sebebiyle olayların merkezinde Malatya yer almıştır.

Olayın başkahramanı Battal Gazi, Malatya'da dünyaya geliyor ve Malatya, hikâyede olayların geçtiği mekân olarak yer alıyor. Savaşlardan, seferlerden sonra Malatya'ya dönülüyor. Malatya bir İslam beldesi olarak emniyet içinde kalınmak üzere dönülen merkezdir. Kâfirlerin hedef aldıkları İslam beldeleri içerisinde Malatya da sayılmaktadır.

Cebrâ'îl didi bir nâme virgîl yâ Resûl
Şehr-i Malâtyadan kıpusardur ol
Bağdı gördi böyle oldı rûzigâr
Geldi ol Malâtyada kıldı karar

Bir begi var idi hem Malâtyanıñ
‘Ömer nesli hem adı Ziyâd anıñ
Didi Mihri Bâbiliñdür gideriz Malâtyaya
Harâb eyledikde anı ‘azmimiz Bağdâd ola
Durmadılar yollarına gitdiler
Çünkü Malâtyaya yakın yitdiler
Ġâzîlere malı taksîm itdiler
Kalkub andan Malâtyaya gitdiler
Biñ esîr hem biñ dahı at aldılar
Dönüb andan Malâtyaya geldiler
Yine yollarına çün girdi anlar
Malâtya şehrine çün irdi anlar
Ġanî oldı Ġanîmet mâlına
‘Azm idüb girdi Malâtya yolına
Malâtyaya gelür ol dem selâmet
Görüb şâd oldı yarenler temâmet
Ol didi saña virem bir haber
Var Malâtya yoluna eyle sefer
Cümle leşker Malâtyada oturur
Lâkin Ahmed-i Turan şunda durur
Hem geldi Malâtyaya anda ‘ayân
İtdiler bunu halifeye beyân

Dahı hem beldemüz Malātya diyāri
İçinde ehl-i İslām ne varı

Eserin bazı dil-ımlâ özellikleri

Eserin günümüz Türkçesinden farklılaşan ımlâ - yazım özellikleri ile ilgili birkaç husus da şöyle zikredilebilir:

1. Kelime başında v- ünsüzüyle kullanılan *Vur-* fiilinin *urmak* şekliyle kullanıldığı görülmektedir.

Gördi Ca'fer müslimānları durur
Cenk içinde bir kıatı na're urur
Atdı gürzin urdı anıñ başına yıkıldı at
Şandılar kim sur uruldı bi-emri Rahmān-ile
Destür alub Muhammed aña varur
Urub gürzin anı atdan ahtarr

2. Günümüzde kelime başında ş- ünsüzüyle kullanılan *şimdi* kelimesinin Battal-nâmede *şimdi / imdi* şekilleriyle kullanıldığı görülmektedir.

Diñle imdi ey 'azîz-i bâ safâ
Vir salavât bir revānu Mustafâ
Tiz getirüñ anıñ baña başını
Şimdi kütâh idiñ anıñ işini
Durın imdi buña çare eyleñiz
Kıatı söz dimeñ müdāre eyleñiz

Didi kimsiñ baña bildirgil seni
Meheki hindim bil imdi sen beni
Didi söyle şimdi Mihrân kıandadır
Kız didi kim şol tağıñ ardındadır

3. Günümüz Türkçesinde *piş-* şeklinde kullanılan kelimenin *b-*li şekliyle *biş-* kullanımları metinde yer almıştır.

Gitdi üç gün yolda eyledi şikâr
Av etini bişürmege yağıdı nâr
Mest olub yatur idi cümle zulâm
Hem od yanar bişer idi çün ta'âm
Bir kızıl hayme hem kıurulmuş anda
Av eti bişürmiş ol zamândan

4. Türkiye Türkçesinde *d-*'li olarak kullanılan bazı kelimelerin Eski Türkçe dönemindeki *t-*'li şekilleri metnimizde yer almaktadır.

Gördi gelmez kesdi başın çığıdı bir tağı
üstüne
Karışudan leşker görüdü haddi bi a'dād
ola
Didi söyle şimdi Mihrân kıandadır
Kız didi kim sol tağıñ ardındadır
Geldi Tāmūs didi kimsiñ yā civān
Korqma sözüñ toğrusını vir 'ayān

5. Türkiye Türkçesinde *t*-li olarak kullanılan bazı kelimelerin tarihî dönem metinlerindeki *d*-li şekilleri de Battal-nâme metninde yer almaktadır.

Bir depe üstinde durdı ol süvâr
Gördi bir al'a key ulu üstüvâr
Depeledi ol dem 'alemdârını
Sındı leşker gördi şâhlarını
Gördi gelmez depdi atın leşkere
Gel nazar eyle dökülen leškere

6. Türkiye Türkçesinde ünlü uyumlarına bağılı olarak *d*'li ve *t*'li kullanılan ekler hep *-d*'li oldukları için ünsüz uyumu dışında kalmaktadırlar.

Didi söyle ha Resûl birdür Hudâ
Gördi gelmez başını itdi cüdâ
Geldi biri süngisin atdı ol dem
Muhammedi atdan atdı hemen-dem
Ço sözi oy didi ol Seyyid aña
Kim Hudâ şöyle buyurmuşdur baña

7. Eski Türkçe ve tarihî dönem metinlerinde görülen emir kipi 2. tekil şahıs çekiminin *-gil* / *-gil'*li şekilleri metnimizde örneklenmektedir.

Didi kimsiñ baña bildirgil seni
Mahki hindim bil imdi sen ben

Didi var sen yardım eylegil añâ
Ben mutî'am ne buyurursañ baña
Didi kimsin burda n'eylersiñ digil
Didi Seyyid ki sen kimsiñ söylegil

8. Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan gelecek zaman eki *-ısar, -iser* ile daha sonraki dönemlerde bu ekin yerini alacak olan *-acak/-ecek* eklerinin de birlikte kullanıldığı görülmüştür.

Geldi Cebrâ'ıl didi ol kılısar
Anuñ ile çoq ğazâlar kılısar
Didi kim olsun beşâretler saña
Senüñ oğluñ olsardur ol püser
Yedi iqlîm 'ahd idüb işit sözü
Ka'beye dek kıracaklar sizi
İRte kendini kılacekdur 'ayân
Korqma hîç sen var anı öldür hemân

9. Günümüz Türkçesinde *küçük* şekliyle kullanılan kelime de ç ünsüzü ikizlenmiş, böylece ç türemesi meydana gelmiştir. (küçük > küçük)

Hem Beşîr biri Nezîr hem kim bular
küçük idi

10. Günümüz Türkçesinde ünsüz uyumuna giren *d*'li ekler Battal-nâme, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi metninde daima *d*'li olarak yazılmıştır.

Pes hurûc itdi Yezîd mel'ûn yine
Çün ihânet itdiler yitmiş sene
Hamle kıldı birbirine atdı gürzin
Ca'fer'e
Dutdı bir kuş gibi anı gör nice sayyâd
ola
Didiler halîfeye yârenlere
Zehir virmişdür kamu ol anlara
Şimdiye dek belki ölmüşdür hemân
Çünkü gördi bu hâli Kayser revân

Kaynaklar

- Cemil, G. (1979). Darendeli Bakâî'nin Manzum Gazavat-ı Seyyid Battal Gazisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cemil, G. (1996). Hasan Bakai, *Somuncu Baba Dergisi*, 8: 27-29.
- Cicioğlu, M. N. (2013). Kazak Türkçesiyle Yazılmış Olan Battal-nâmeleri ve Tınıslıkoğlu'nun Battalnâmesi Üzerine Bir İnceleme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(26).
- Demir N.- Erdem, M. D. (2006). Türk Kültüründe Destan ve Battal Gazi Destanı, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 1/1: 106-159

- Eren, H. (2014). Darendeli Kâtipzâde Bekâyî-Maktel-i Hüseyin (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük Dizin), Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eren, H. (2017). Bekâyî, Dârendeli (d.??-ö.1200 / 1785), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bekayi-darendeli> (Erişim: 4.11.2017)
- Özsoy, S. (1974), *Silsile Nesep Tarihi (Za'im Zâdeler)*. Osmaniye.
- Paçacıoğlu, B. (1993), Battal-nâme (İnceleme-Metin-İndeks). Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sakaoğlu, S. (1979). Eskişehir Anma Günleri Dergisi, *Seyyid Battal Gazi Özel Sayısı*, Eskişehir, 5: 12-13.
- Türkoğlu, S. (2012). Darendeli Bekâî, Kitâb-ı Kerbelâ (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük), Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.